

Kirjaamisopas

Päivystysapu 116117

Viljami Lampilinna

1.1

11/2020

Terveyden ja
hyvinvoinnin laitos

Versionhallinta

Versio ja julkaisu-ajankohta	Muutokset
1.0 11/2019	Ensimmäinen versio
1.1 11/2020	Lisätty viittaukset Koodistopalvelussa julkaistuun 116117 ICPC-2-osajoukkoon ja viivästämisen ohjeet. Tarkennettu otsikoiden käyttöä.

Sisällys

Versionhallinta	2
Lukijalle	4
1 Johdanto	5
2 ISBAR	6
3 ICPC-2 -luokituksen käyttö Päivystysavussa	7
4 Käytettävät otsikot ja toimintaohjeet	15
5 Keskeiset käsitteet	17

Lukijalle

Päivystysapu 116117 kirjaamisopas kuuluu THL:n Rakenteisen kirjaamisen oppaiden sarjaan, jonka tarkoitus on ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä kansallisesti potilastiedon yhdenmukaisiin rakenteisiin kirjaamiskäytäntöihin, mikä parantaa tietojen yhteiskäytettävyyttä eri organisaatioiden ja ammattihenkilöiden välillä ja mahdollistaa tietojen hyödyntämistä myös toisiokäyttöön.

Kirjaamisen yleisopas **Potilastiedon rakenteisen kirjaamisen opas, Osa 1** on tarkoitettu kaikille Potilastiedon arkistoa käyttäville terveydenhuollon ammattihenkilöille. Sen avulla voidaan tuottaa potilaan hoidosta arkistokäyttöön vaaditut perustiedot. Opassarjaa laajennetaan erikoisala- ja palvelukohtaisilla kirjaamisoppailla, joilla tarkennetaan yleisiä kirjaamisohjeita erikoisala- ja palvelukohtaisiin erityistarpeisiin.

Tässä oppaassa kuvataan ISBAR-mallin käyttäminen kirjaamisen rinnalla, ICPC-2 luokituksen käyttö ja käytettävät otsikot sekä toimintaohjeet. Versiossa 1.1 on lisätty viittaus Koodistopalvelussa julkaistuun 116117 ICPC-2 osajoukkoon ja ohje tietojen viivästämisestä näkymästä Omakannassa.

Opas on tuotettu työpajoissa, joihin ovat osallistuneet seuraavat henkilöt:

Pirjo Häkkinen, THL
Jutta Järvelin, THL
Anna-Mari Kosonen, THL
Lasse Mielikäinen, THL
Kaisa Mölläri, THL
Sanna-Mari Saukkonen, THL
Satu Vuorio, THL
Suvi Vainio, THL
Riikka Väyrynen, THL
Karoliina Koskela, EKSOTE
Jaana Luostarinen, EKSOTE
Heli Pekkanen, EKSOTE
Merja Repo, EKSOTE
Carita Wegelius, EKSOTE
Juha Tiainen, EPSHP
Hanna Brotkin, HUS
Joonas Hirn, HUS
Leena Soininen, HUS
Heikki Tuomisto, HUS
Hanna Vainio, HUS
Anne Harju, KSSH
Mirja Korhonen, PSSHP
Sonja Savolainen, PSSHP
Leena Koivumäki, DigiFinland Oy
Ulla-Maija Junno, Luona Oy
Niina Lahmar, Luona Oy
Viljami Lampilina (toim.), THL

Kiitos kaikille oppaan työstämiseen osallistuneille ja palautetta antaneille!

1 Johdanto

Päivystysapu tarjoaa numerossa 116117 sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyksellistä neuvonta- ja ohjauspalvelua sekä hoidon tarpeen arviointia ympäri vuorokauden. Palvelun järjestäjinä ovat sairaanhoitopiirit. Oman terveysaseman ollessa suljettuna ja tilanteessa, jossa kansalainen miettii, onko tarvetta hakeutua sosiaali- tai terveyspalvelun päivystysvastuutaanotolle, kansalaisia ohjataan soittamaan Päivystysavun numeroon 116 117. Hätätilanteissa tulee aina soittaa hätänumeroon 112.

Päivystysapuun soittaneita kansalaisia neuvoo ja ohjaa terveydenhuollon ammattihenkilöt. Puhelu ohjautuu soittajan sijainnin mukaan oman alueen päivystyspalvelun ammattilaiselle, joka tekee puhelimitse arvion kiireellisen hoidon tarpeesta alueellisen ohjeen mukaisesti. Alueellisten ohjeiden tulee perustua STM:n antamiin aikuisten ja lasten kansallisesti yhtenäisiin kiireellisen hoidon perusteisiin. Päivystysavusta saa kiireellisissä ongelmissa neuvontaa ja ohjausta sosiaali- ja terveyspalveluihin hakeutumiseen liittyviin kysymyksiin. Päivystysapuun soittaja saa ammattihenkilön ohjausta ja neuvontaa ongelmaansa ja tiedon siitä edellyttääkö ongelma kiireellistä hoitoa terveydenhuollossa tai hakeutumista sosiaalipalveluiden piiriin. Kiireettömissä asioissa terveysneuvonta ja hoidon tarpeen arvio tehdään edelleen omalla terveysasemalla sen ollessa avoinna.

Tämän ohjeen tavoite on yhtenäistää kirjaamista päivystysavussa. Tiedot puhelusta ja annettusta ohjauksesta ja neuvonnasta kirjataan käyttämällä ISBAR-mallia. Lyhenne ISBAR muodostuu sanoista: Identify, Situation, Background, Assessment and Recommendation (Tunnista, Tilanne, Tausta, Arvio, Toimintaehdotus). Yhtenäinen kirjaamismallin käyttö mahdollistaa vertailukelpoisen seurantatiedon saamisen. Puhelun käyntisyys valitaan perusterveydenhuollon kansainvälisestä ICPC-2-luokitukselta. ICPC-2-luokitus on julkaistu kansallisella [Koodis-topalvelimella](#) ja siihen on merkitty Päivystysavussa käytettäväksi suositeltu ICPC-2-luokitukselta nimetty 116117-osajoukko.

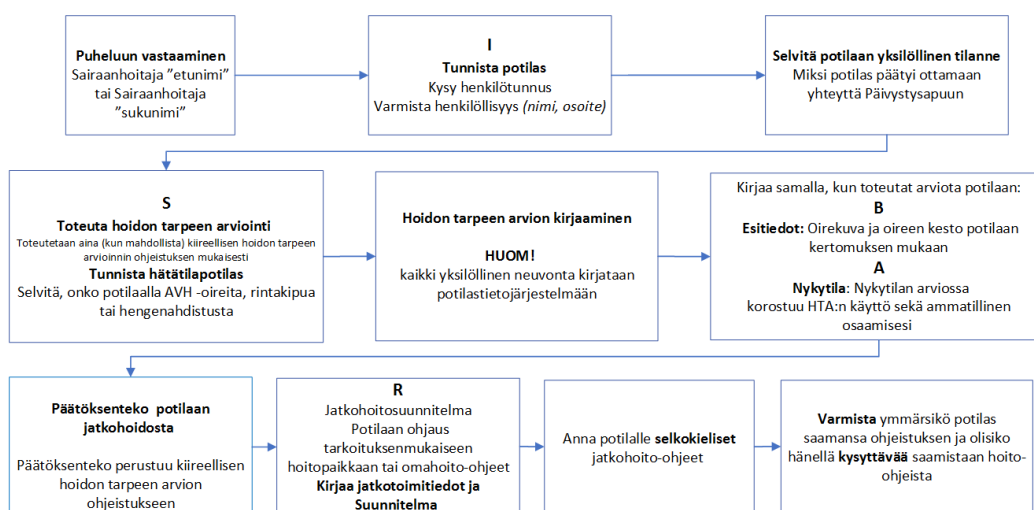
Päivystysavun tietosisältöjen kehittämisvastuu on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella, sote- asiantuntijoilta saatujen palautteiden pohjalta ja yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa. Seuraavina kehitysvaiheina on Päivystysavussa tarvittavien tietosisältöjen laajentaminen ja rakenteistaminen sekä hoidontarpeen arvioinnin ja kiireellisyysluokituksen yhtenäistäminen päivystyspalveluissa.

2 ISBAR

ISBAR-mallia suositellaan käytettävän Päivystysavussa puhelun kulun ohjaamiseen, ja se toimii potilastietojen kirjaamisen rakenteena. Puhelun kulun ei kuitenkaan odoteta noudattavan konemaisesti ISBAR-mallia, vaan Päivystysapuun soittava henkilö tulee kohdata inhimillisesti ja ammattimaisesti. ISBAR-mallia tulee siis käyttää ohjaamaan puhelua ja kirjaamista kokonaisuutena.

ISBAR-malli on kehittynyt sotilas- ja ilmailukäytössä helpottamaan kommunikaatiota ja turvaamaan tiedonkulkua. Terveystieteiden tutkimuksissa on osoitettu, että kommunikation ongelmilla on merkittävä vaikutus potilasturvallisuuteen. Jopa 65%:ssa haittatapahtumista on todettu kommunikaatio-ongelman myötävaikutus. Suomessa ISBAR-malli on käytössä ensihoitopalvelussa, jossa käytetään ISBAR-mallia kommunikaatiossa esimerkiksi silloin, kun ensihoitolaäkäreiltä pyydetään hoito-ohjeita.

Kuvassa 2.1 on Uudenmaan Päivystysavun käyttöön tuotettu esimerkki ISBAR-mallin mukaisesta puhelun etenemisestä ja tietojen kirjaamisesta. Kiireellinen hoidon tarpeen arvio tehdään kunkin alueen ohjeistusten mukaisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö on laatimassa yhtenäistä ohjeistusta kiireellisen hoidon tarpeen arviointiin.

HUS, Hanna Vainio

Kuva 2.1 Esimerkki ISBAR-mallin käytöstä ja sen mukaisesta kirjaamisesta 116117-puhelussa. HUS / Uudenmaan Päivystysapu, Hanna Vainio

3 ICPC-2 -luokituksen käyttö Päivystysavussa

ICPC-2 on perusterveydenhuollon kansainvälinen luokitus, jota Päivystysavussa käytetään kirjattaessa käyntisyä rakenteisessa muodossa. ICPC-2 on vakiintumassa käyttöön ensihoitopalvelussa, kun viranomaisten yhteinen kenttäjohtojärjestelmä KEJO otetaan käyttöön ensihoidon kirjaamisalustana 2020-luvun alussa. ICPC-2-luokituksen käyttö mahdollistaa Päivystysapuun tehtyjen käyntisyiden seurannan ja hoitoketjujen muodostamisen sekä helpottaa Päivystysavun laadun ja vaikuttavuuden arviointia. Ensihoidon ja Päivystysavun käyttöön ei ole mielekästä ottaa kaikkia yli kuuttasataa ICPC-2-koodia, vaan käyttöön valitaan noin sadan koodin listaus.

ICPC-2-luokituksen käytöstä kirjaamisessa on ohjeistettu rakenteisen kirjaamisen oppaassa, joka löytyy [THL:n terveydenhuollon kirjaamisohjeet -sivustolta](#).

Taulukossa 3.1 on Päivystysavun kiireellisen hoidon tarpeen arvion ohjeistuksen työstämisessä syntynyt Päivystysavussa usein käytettyjen ICPC-2-koodien listaus. Listaukseen on koottu Pohjoismaisessa yhteistyössä ensihoitopalvelun käyttöön ohjeistettuja sekä HUS:n Päivystysavussa ohjeistettuja ja toteutuneita käyntisyiden ICPC-2 koodeja.

Taulukko 3.1 Päivystysavussa usein käytettävät ICPC-2-luokituksen mukaiset käyntisyyt. Taulukko jakaantuu useammalle sivulle.

Koodi	Käyntisy
A Yleiset ja epämääräiset	
A01	Kipu, yleinen
A03	Kuume
A04	Heikkous/väsymys, yleinen
A05	Sairauden tunne
A06	Pyörtäminen
A07	Tajuttomuus
A80	Vakava vamma
A87	Toimenpiteeseen liittyvä jälkiseuraus
A88	Fysikaalisen tekijän haittavaikutus
A91	Poikkeava tutkimustulos
A92	Allergia / allerginen reaktio
A96	Kuolema
D79	Vierasesine ruoansulatuskanavassa
F76	Vierasesine silmässä
R87	Vierasesine hengitysteissä
S15	Vierasesine ihossa

Koodi	Käyntisyys
D Ruoansulatus	
D01	Akuutti vatsakipu
D02	Ylävatsakipu
D03	Närästys
D04	Peräsuolen/peräaukon kipu
D05	Peräaukon kutina
D09	Pahoinvointi
D10	Oksentelu
D11	Ripuli
D12	Ummetus
D13	Keltaisuus
D14	Verioksennus
D15	Melena, verenvuoto peräsuolesta
D19	Hampaiden/ikenien oire/vaiva
D20	Suun/kielen/huulen oire tai vaiva
D29	Muu ruoansulatuselimistön oire
L07	Leuan oire/vaiva

Koodi	Käyntisyy
F Silmä	
F01	Kipu silmässä
F03	Rähmivä/vuotava silmä
F05	Näkökyvyn häiriö
H Korva	
H01	Korvan kipu/särky
H02	Kuulo-oireet
K Verenkierto	
A11	Rintakipu, määrittämätön
K04	Sydämen tykytys/lyöntien tunteminen
K05	Poikkeava/epäsäännöllinen pulssi
K07	Nilkkaturvotus
K29	Muu verenkiertoelimistön oire/vaiva
K85	Kohonnut verenpaine

Koodi	Käyntisy
L Tuki- ja liikuntaelimet	
L01	Niskan oire/vaiva
L02	Yläselän oire/vaiva
L03	Alaselän oire/vaiva
L04	Rintakehän oire/vaiva
L05	Kyljen/kainalon oire/vaiva
L08	Olkapään oire/vaiva
L09	Käsivarren oire/vaiva
L10	Kyynärpään oire/vaiva
L11	Ranteen oire/vaiva
L12	Käden/sormen oire/vaiva
L13	Lonkan oire/vaiva
L14	Säären/reiden oire/vaiva
L15	Polven oire/vaiva
L16	Nilkan oire/vaiva
L17	Jalan/varpaan oire/vaiva
L18	Lihaskipu

Koodi	Käyntisyys
N Hermosto	
N01	Päänsärky
N03	Kasvokipu
N06	Tuntohäiriö
N07	Kouristelu / kouristuskohtaus
N17	Huimaus/pyörrytys
N18	Halvaus/Heikkous
N19	Puhehäiriö
N80	Pään vamma
P Mielenterveys	
P01	Ahdistuneisuus/hermostuneisuus/jännitys
P02	Akuutti stressireaktio
P03	Masennus
P15	Alkoholin väärinkäyttö
P18	Lääkkeen väärinkäyttö
P19	Huumeiden käyttö
P20	Muistihäiriö
P22	Lapsen käytösoire/-vaiva
P23	Nuoren käytösoire/-vaiva
P29	Muu psyykinen oire/vaiva
P77	Itsemurha, itsemurhayritys, itsetuhoisuus
A84	Lääkemyrkytys
A86	Muiden aineiden myrkytysvaikutus

Koodi	Käyntisyys
R Hengityselimet	
R01	Hengityselimiin liittyvä kipu
R02	Hengenahdistus / dyspnea
R05	Yskä
R09	Sivuontelon oire/vaiva
R21	Kurkun/nielun oire/vaiva
R06	Nenäverenvuoto
R24	Veriyskä
R74	Ylähengitystieinfektio, akuutti
S Iho	
S01	Ihon kipu/arkuus
S02	Kutina
S10	Paise
S12	Hyönteisen purema/pisto
S13	Eläimen/ihmisen purema
S14	Palovamma
S18	Haava/laseraatio
T Aineenvaihdunta, umpieritys ja ravitsemus	
T11	Kuivuminen
T87	Matala verensokeri
T89	Diabetes, tyyppi 1
T90	Diabetes, tyyppi 2
A91	Poikkeava tutkimustulos, muu

Koodi	Käyntisyys
U Urologia	
U01	Kipu virtsatessa
U02	Tihentynyt virtsaamistarve
U06	Verivirtsaisuus
U08	Virtsaumpi
U71	Virtsarakontulehdus
W Raskaus, synnytys ja perhesuunnittelu	
W03	Raskaudenaikainen verenvuoto
W05	Raskauspahoinvointi/-oksentelu
X/Y Naisen sukuelimet sisältäen rinnan / Miehen sukuelimet sisältäen rinnan	
X01	Kipu naisen sukuelimessä
X12	Vaihdevuosien jälkeinen verenvuoto
X14	Vuoto emättimestä
X16	Ulkosynnyttimien oire/vaiva
X21	Rintarauhasen muu oire/vaiva
X29	Muu naisen sukuelinoire
Y01	Siittimen kipu
Y02	Kiveksen/kivespussin kipu
Y29	Muu miehen sukuelinten oire
Z Sosiaaliset ongelmat	
Z25	Väkivaltaan/ vahingolliseen tapahtumaan liittyvä ongelma
Z29	Muu sosiaalinen ongelma, määrittelemätön

4 Käytettävät otsikot ja toimintaohjeet

Päivystysapuun soittavan henkilön tiedot kirjataan sähköiseen potilastietojärjestelmään kansallisella Koodistopalvelimella julkaistuun 116117-näkymälle (AR/YDIN – Näkymät) Li-sänäkymänä voidaan käyttää tarpeellisia näkymiä (esim. LAS, SIS). Kansallisella koodistopalvelimella on luokiteltu hoitoprosessin vaiheet (AR/YDIN - Hoitoprosessin vaihe). Päivystysapu 116117 puhelut luokitellaan hoitoprosessin vaiheella Tulotilanne.

Otsikoina käytetään kansallisia otsikoita (AR/YDIN – Otsikot). Pakollisina on neljä avoimen tekstin otsikkoa: Hoidon tarve, Esitiedot (anamneesi), Nykytila (status) ja Suunnitelma ja rakenteisena yksi otsikko Hoidon syy. Paikallisesti käytössä voi olla myös muita otsikoita. Otsikoiden käyttöä ei ole teknisesti rajoitettu. Niiden alle voi kirjata tietoa vapaana tekstinä ja/tai rakenteisesti luokituksia ja koodistoja käyttäen. Päivystysavussa käytettävä ICPC-2-luokituksen osajoukko on kirjaamisoppaan liitteenä. Käyntisy kirjataan ICPC-2 koodilla potilastietojärjestelmään. Koodin valinnassa voi käyttää ICPC-2-luokitusta määriteltyä osajoukkoa laajemmin. Yleensä kirjataan Hoidon syy -otsikon alta avautuvaan tietokenttään tai käyntisytytietona suoraan diagnoosi-/käyntisy -tietorakenteeseen. Alla olevassa taulukossa 4.1. on esitetty ISBAR-mallin vaiheiden mukaisesti etenevä tietojen kirjaaminen sekä esimerkki kirjauksesta.

116117-näkymän potilaskertomus tallennetaan Kanta- palveluiden Potilastiedon arkistoon. Tarvittaessa 116117-näkymän kirjausten näyttämistä kansalaiselle Omakannassa voidaan viivästä. Viivästäminen voidaan tehdä myös pysyväksi, jos tietojen näyttäminen Omakannassa arvioidaan vaarantavan potilaan terveyttä tai hoitoa tai potilaan hoitoon läheisesti liittyvän henkilön oikeuksia.

Taulukko 4.1 Päivystysavun tietojen kirjaaminen ISBAR-mallin mukaisesti.

HUS / Porvoon Päivystysapu 116117, Heikki Tuomisto. Muokkaukset THL / Viljami Lampilinna.

	Selite	Otsikko mallipohjassa ja sen alle kirjattavat tiedot
I	Tunnista Potilaan yleistiedot	Potilaan tunnistaminen ja yleiset tiedot. Nämä tiedot kirjataan potilastietojärjestelmään.
S	Tilanne Yhteyden- oton syy	Hoidon tarve Otsikon alle kirjataan potilaan yhteydenoton syy ja yhteydenottotapa. <i>"Soittaa itse (tai omainen soittaa): Kuume, huonovointisuus"</i>
B	Tausta Esitiedot	Esitiedot (anamneesi) Otsikon alle kirjataan potilaan oleelliset perussairaudet sekä kyseistä yhteydenottoa edeltävät muut esitiedot siinä laajuudessa kuin ne vaikuttavat hoidon tarpeen arviointiin. Oireet ja niiden kesto kirjataan potilaan kuvaamalla tavalla, ei ammattihenkilön tulkintana. <i>"Tyypin 2 diabetes, verenpainetauti, ei allergioita. Nyt kertoo, että kolme päivää ollut korkea kuumetta, korkeimmillaan 39 astetta. Kuume laskenut ajoittain kuumelääkkeen avulla. Saanut jonkin verran syötyä ja juotua."</i>
A	Arvio Nykytila	Nykytila (status) Otsikon alle kirjataan hoitajan ammatillinen arvio potilaan nykytilasta. <i>"Nyt puhelun aikana hengitys rauhallista, puhuu lauseita. Kertoo hikoilevansa kovasti, sydän tykyttää. Tajunnantaso ja orientaatio vaikuttavat keskustelussa normaaleilta siällisesti keskustelukontaktissa. Nyt kuumetta mitattuna 38.9. (ottanut tunti sitten parasetamolia). Ylös noustessa huimausta, kokee vointinsa epävarmaksi."</i>
R	Toiminta- ehdotus Jatkotoi- met	Suunnitelma Otsikon alle kirjataan potilaalle annettu ohjaus (=hoito-ohjeet, terveydenhuollon yksikkö johon ohjattu, hätäkeskus, muu viranomainen), neuvonta ja jatko-toimenpiteet. <i>"Ottaa nyt vielä ibuprofeenia 600 mg perorallisesti. Tämän jälkeen ohjattu hakeutumaan arvioon xxxx sairaalan päivystykseen. Potilas ymmärtänyt annetut ohjeet"</i>
	Käyntisyys	Hoidon syy Otsikon alle kirjataan ammattilaisen tekemä arvio käyntisyydestä ICPC-2 - koodilla ilmaistuna. <i>"A03 Kuume"</i>

5 Keskeiset käsitteet

Päivystysapu 116117

Kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon päivystystoimintojen neuvonta- ja ohjauspalvelu.

Terveysneuvonta

Kunnan (tai kuntayhtymän) järjestämä alueensa asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä sairauksien ehkäisyä tukeva neuvonta, joka on sisällytettävä kaikkiin terveydenhuollon palveluihin.

Potilasohjaus ja neuvonta

Terveydenhuollon ammattilainen ja asiakas selkeyttävät yhdessä keskustellen asiakkaan tilannetta. Ohjauksessa pyritään auttamaan asiakasta muodostamaan oma menettelytapansa ongelmien ratkaisemiseen. Neuvonnassa pyritään suorien neuvojen antamiseen.

Kiireellinen hoito

Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa, jonka antamista ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista.

Kiireellisen hoidon tarpeen arviointi

Kiireellisen hoidon antamista varten kunnan tai tarvittaessa kuntayhtymän on järjestettävä vastaanotto toiminta siten, että potilas saa arkipäivisin ilmoitettuna aikana välittömästi terveydenhuollon ammattihenkilön arvion ja hoidon kiireellisissä tapauksissa lähellä asuinpaikkaansa, ellei potilasturvallisuuden ja palveluiden laadun turvaaminen edellytä arvion ja hoidon keskittämistä päivystysyksikköön.

Yhtenäiset hoidon perusteet

Sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa valtakunnallisesti yhtenäisten lääketieteellisen ja hammaslääketieteellisen hoidon perusteiden toteutumista. Ministeriö laatii yhdessä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa yhtenäiset hoidon perusteet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos seuraa ja arvioi yhtenäisten hoidon perusteiden toteutumista kunnissa ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymissä. Kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on yhteistyössä seurattava yhtenäisten hoidon perusteiden toteutumista.

ISBAR

Suullisen tiedonkulun yhtenäistämiseen kehitetty menetelmä, jolla olennainen tieto järjestetään selkeään ja tiiviiseen muotoon. Lyhenne ISBAR muodostuu sanoista: Identify, Situation, Background, Assessment and Recommendation (Tunnista, Tilanne, Tausta, Arvio, Toimintaehdotus).

ICPC-2

Perusterveydenhuollon kansainvälinen luokitus, jota käytetään potilastietojen kirjaamisessa potilasasiakirjoihin. ICPC-2-luokituksen avulla voidaan kirjata tietoa potilaan terveysongelmista, oireista ja vaivoista tai taudeista ja sairauksista. Luokitusta voidaan käyttää myös potilaan ilmoittamien käyntisyiden kirjaamiseen. Luokitus on kehitetty vastaamaan erityisesti perustason hoidon tarpeisiin.